

Περιήγηση

260 χιλιόμετρα χωρίζουν τον Λευκό Πύργο της Θεσσαλονίκης από τα Χουλιοροχώρια των Τζουμέρκων. Ένας - σχετικά γρήγορος- οδηγός δεν χρειάζεται παραπάνω από τρεις ώρες για να βρεθεί από το επίπεδο των νερών του Θερμαϊκού στα υψίπεδα των Δυτικών Τζουμέρκων. Εκεί, θ' αγναντέψει, σε κάθε σημείο του ορίζοντα, τα πιο εντυπωσιακά Ηπειρώτικα βουνά. Είν' ένας τόπος με απaráμιλλη γοητεία, έξω από τους προορισμούς του μαζικού τουρισμού και, γι' αυτό, άγνωστος στους πολλούς. Ας επιχειρήσουμε να τον γνωρίσουμε

Ο περίφημος, παραδοσιακός χορός «Καγκελάρι» στους Χουλιαράδες.

Δυτικά Τζουμέρκα (Χουλιανοχώρια)

ΚΕΙΜΕΝΟ: Θεόφιλος Μπασγιουράκης
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Άννα Καλαϊτζή

Μια ανηφορική, ελικοειδής διαδρομή, με αλληπάλληλες δύστροπες φουρκέτες, οδηγεί από την κοιλάδα του Άραχθου στα υψίπεδα, όπου είναι διάσπαρτα οχτώ χωριά των Δυτικών Τζουμέρκων, γνωστά και με την ονομασία «Χουλιαροχώρια».

Στο δρόμο για τα Χουλιαροχώρια

Το περασμένο φθινόπωρο εξερευνούσαμε στα υψίπεδα της Δυτικής όχθης του Άραχθου, 11 ομοιογενή χωριά των Ιωαννίνων, γνωστά ως «**Κατσανοχώρια**»⁽¹⁾. Υπήρχε, ωστόσο, στα ψηλώματα της αντικρινής, της Ανατολικής όχθης του Άραχθου, άλλη μία ομάδα 8 χωριών, με την χαρακτηριστική ονομασία «**Χουλιαροχώρια**». Ήταν φυσικό επακόλουθο, να μας γεννηθεί η επιθυμία να τα γνωρίσουμε.

Τις μέρες του Δεκαπενταύγουστου, λοιπόν, παίρνουμε - με καλούς φίλους - τις ανηφοριές για αγαπητά μας Κατσανοχώρια. Στα Λάζαινα, στο Παραδοσιακό Καφενείο «Το Στάλισμα», του Βαγγέλη Γιωτόπουλου, βρίσκουμε δροσερή ατμόσφαιρα, φιλόξενο κατάλυμα και εξαιρετικές, ροδοτηγανισμένες πέστροφες Τζουμέρκων.

Το επόμενο πρωί ξεκινάμε για τα Χουλιαροχώρια. Κατευθυνόμαστε αρχικά Β προς τα Γιάννενα. Στο ύψος του **Κουτσελιού** παίρνουμε την επαρχιακή οδό Α προς **Χαροκόπι**. Σταδιακά οι ευθείες δίνουν τη θέση τους σε στροφές που, μερικά λεπτά μετά, μας οδηγούν στην κοιτή του Άραχθου, στο ύψος της τσιμεντένιας γέφυρας **Τσίμοβου**. Μιας γέφυρας φαρδιάς και ασφαλέστατης που, μέσα σε μερικά δευτερόλεπτα, μας βγάζει από την δυτική όχθη στην αντικρινή ανατολική. Ήταν όμως πάντα τόσο απλή η διέλευση πάνω από τα νερά του Άραχθου ποταμού; Ένα πισωγύρισμα στο χρόνο θα μας αποκαλύψει πολύ ρεαλιστικά τις δυσκολίες διέλευσης και - γενικότερα - τις συνθήκες μετακίνησης που επικρατούσαν άλλοτε σ' αυτή την περιοχή - και κατ' επέκταση - σε κάθε ορεινή και δυσπρόσιτη περιοχή της Ελλάδας.

Οι ηρωικοί κάτοικοι των αλλοτινών εποχών

Γράφει ο Πέτρος Κ. Μπενέκος στο βιβλίο του⁽²⁾: «Δεν τους τρόμαζαν τους προγόνους μας οι ανηφορικοί και αγχώδεις δρόμοι αλλά τα ποτάμια, οι “μιάλιτσες” (οι χείμαρροι δηλαδή). Οι κάτοικοι τρόμαζαν όταν έμπαινε ο χειμώνας κι άρχιζαν οι βροχές. Γιατί θα φούσκωναν τα ποτάμια. Το καλοκαίρι, που λιγόστευαν τα νερά περνούσαν κολυμπώντας τα, αλλά το χειμώνα; Γεφύρια δεν υπήρχαν. Τις περισσότερες φορές οι αγωγιάτες αποκλείονταν στην αντίπερα όχθη και περίμεναν εκεί ώρες και μερόνυχτα να λιγοστέψουν τα νερά. Τότε έμπαιναν μέσα με τα μουλάρια φορτωμένα κι οι αγωγιάτες καβάλα στα καπούλια των μουλαριών, να διαβούν στους “πόρους”, περαταριές σιγαλές του ποταμού. Έτσι, τότε βρεγμένοι και πότε ριψοκινδυνεύοντας, περνούσαν. Δεν έλειπαν και θύματα πνιγμού».

Ο περίφημος και τόσο πρόωρα χαμένος Συρρακιώτης συγγραφέας και ποιητής **Κώστας Κρυστάλλης** (1868 - 1894) αναφέρει για μία διαδρομή του από τα Γιάννινα ως το Συρράκο, ανάμεσα στα έτη 1885- 1888 ⁽³⁾. «Τα χωριά Βασταβέτσι (Πετροβούνι) - Χουλιαράδες και οι γύρω τους συνοικισμοί επικοινωνούσαν με τα Γιάννινα μέσω Τσιμποβού. Σημαντικότερο εμπόδιο της διαδρομής αυτής ήταν το ποτάμι του Άραχθου στο Τσίμποβο. Δεν υπήρχε γεφύρι και τα υποζύγια έπρεπε να περάσουν απέναντι, μέσα απ' το ποτάμι. Τους καλοκαιρινούς μήνες - και όταν δεν είχε προηγηθεί βροχή - αυτό ήταν κατορθωτό. Τον άλλο καιρό όμως τα πολλά και ορμητικά νερά του ποταμού έκαναν αδύνατη τη διάβαση. Για τους πεζούς υπήρχε σχοινένια γέφυρα, στενή και με μεγάλο μήκος. Πάνω απ' το σχοινένιο δάπεδο είχε σανίδες και στα πλάγια σχοινένια προστατευτικά. Η γέφυρα αυτή τραπαλιζό-

ταν ακόμα και στον ελάχιστο άνεμο αλλά και από το βάρος των διαβατιών. Ελάχιστοι ήταν εκείνοι που έφταναν απέναντι χωρίς να είναι ζαλισμένοι».

Πολύ ενδιαφέροντα είναι τα στοιχεία που μας δίνει ο Μπενέκος για τα υλικά κατασκευής της σχοινένιας γέφυρας: «Οι γεροντότεροι διηγούνται ότι στη θέση του σημερινού γεφυριού στο «Τσίμποβο» Αράχθου οι παλαιοί είχαν συναρμολογήσει μία πρωτόγονη περαταριά. Μάζευαν “γκούρμπενα” (σχίνους) μακρυνά και κλωρά, τάμπλεκαν και σχημάτιζαν χοντρά παλαμάρια. Τένωναν δύο απ' αυτά, απ' τη μία όχθη στην άλλη του ποταμού, τα 'δεναν σε μπηγμένα ορθά ξύλα πούβαναν στις δύο όχθες και, στα παράλληλα τεντωμένα γκούρμπενα έδεναν με άλλα γκούρμπενα κοντά ξυλάκια, κοντά το ένα απ' τ' άλλο και πάνω σ' αυτά σέρνονταν οι διαβάτες μπρούμυτα, να περάσουν φορτωμένοι στην απέναντι όχθη. Βέβαια, τούτο μόνον οι πιο ψύχραιμοι. Οι άλλοι τι έκαναν; Ήθελαν, δεν ήθελαν, αποφάσιζαν... Διηγούνται πως κάποια γυναίκα, φορτωμένη κολοκύθια, προσπάθησε να περάσει την “γκουρμπενογέφυρα” αλλά γλίστρησε κι έπεσε μέσα στον Άραχθο. Τα κολοκύθια την έσωσαν, την κράτησαν στην επιφάνεια του νερού και το ρέμα του ποταμού την πέταξε στο γιαλό και οι παρατυχόντες την έβγαλαν». Ας δούμε όμως τι αναφέρει για τη μετεξέλιξη της “γκουρμπενογέφυρας” ο Μπενέκος: «Οι μεταγενέστεροι στο ίδιο μέρος έκαναν την “λεσιά”, σύρματα τεντωμένα και πάνω σ' αυτά ξύλα, δίπλα δεμένα στα σύρματα, να πατούν. Το συρμάτινο αυτό γεφύρι, λόγω του μάρκους, αιωρούνταν σαν κούνια κατά το πέρασμά του, χάρος ζωντανός. Σε μία τέτοια λεσιά, στο Τσίμποβο, πέρασε και ο αείμνηστος Χρήστος Χριστοβασίλης ⁽⁴⁾ και δημοσίευσε στην τότε εφημερίδα “ΗΠΕΙΡΟΣ” το περιώνυμο άρθρο του “Της Τρίχας το Γεφύρι”. Ας απολαύσουμε ένα τμήμα

(1) Προϊόν εκείνης της έρευνας υπήρξε το άρθρο για τα Κατσανοχώρια στο «Ελληνικό Πανόραμα», τεύχος 118, χειμώνας 2018.

(2) “Χουλιαράδων Άπαντα”, Ιωάννινα 1974

(3) Το απόσπασμα της περιγραφής περιέχεται στον 1ο τόμο του δίτομου έργου “Συρράκο, πέτρα - μνήμη - φως”, Συρράκο, Άνοιξη 2004.

(4) Συγγραφέας και δημοσιογράφος (1861- 1937)

Το εμβληματικό γλυπτό του Θόδωρου Παπαγιάννη που μαζί με το μνημείο, θυμίζει το φοβερό δυστύχημα στις 22 Δεκεμβρίου 1958, όταν από την κατακρήμνιση του λεωφορείου, 29 επιβάτες έχασαν την ζωή τους.

εκείνης της περιγραφής:

“Αυτόν τον τρομερό ίλιγγο αισθάνθηκα το περασμένο Σάββατο, όταν αντίκρισα για πρώτη φορά το συρματίνο γεφύρι, το ανεμογέφυρο αυτό, που ενώνει τα Χουλιαροχώρια και τα Τζουμερκιωτοχώρια με τα Γιάννινα... Θέλετε να σας περιγράψω αυτό το παράξενο γεφύρι, που καταισχύνει την Ελλάδα εν πλήρει εικοστώ αιώνη; Ευκολώτατο! Ένα άνοιγμα του ποταμού Αράχθου πενήντα μέτρων και ένα συρματένιο γεφύρι απάνω σ’ αυτό το άνοιγμα, συνιστάμενον από πενήτεξι σύρματα τηλεγράφου κλωσμένα σε δύο κλωσταρίδες, απέχουσες η μία από την άλλη μισό μέτρο, άλλα δύο σύρματα απάνω στην καθεμία συρματοκλωσταρίδα και ένα αραιό στρώμα από ξύλα πάχους κοινού μπαστουνιού απάνω στις δύο συρματοκλωσταρίδες, ως επί το πλείστον σάπια. Απάνω σ’ αυτά πατάει και περνά πέρα δώθε ο Ελληνοραγιάς Ηπειρώτης, είτε πηγαίνοντας από τα Γιάννινα στα Χουλιαροχώρια και στα Τζουμερκιωτοχώρια, είτε ερχόμενος εκείθεν στα Γιάννινα. Και όταν ο Ελληνοραγιάς αυτός περνάει απάνω, το παράξενο αυτό ελληνικό Γεφύρι της Τρίκας, το οποίον ημείς ονομάζουμε ανεμογέφυρο, κατά το ανεμόσκαλα των Μετεώρων της Καλαμπάκας, κουνιέται από τη μίαν άκρη ως την άλλη, προς τα δεξιά και τ’ αριστερά, προς τ’ άνω και προς τα κάτω, κι αν τύχει να φυσάει δυνατός αέρας, τότε ο διαβάτης αυτού του γεφυριού πέφτει στο χάος κι αν δεν έχει φερά να πετάξει, παθαίνει ό,τι και ο Ίκαρος της αρχαιότητας: γίνε-ται κομμάτια!»

Πρέπει να ήταν πολύ δυνατή η εμπειρία που έζησε ο Χριστοβασίλης, αφού την περιγράφει με τα παρακάτω λόγια: «Τρόμαξα στην θέαν αυτού του ανεμογεφυριού το οποίον έχει πενήντα μέτρα άβυσσο κάτω και θυμήθηκα της Τρίκας το Γεφύρι, της Τουρκογιαννιώτικης παραδόσεως! Και τρόμαξα τόσο, που το ‘βλεπα στον ύπνο μου όλην την νύκτα στο φιλόξενο σπίτι του φίλου μου Γιάννη Σούλη, στους Χουλιαράδες...»

Ήταν πράγματι απίστευτες οι ταλαιπωρίες αλλά και οι κίνδυνοι τους οποίους εγκυμονούσε η διέλευση πάνω από τα νερά του Αράχθου σ’ αυτή την περιοχή. Η εξέλιξη της γέυσης του Άραχθου στο

Τσίμοβο (σύμφωνα με στοιχεία που μας έστειλε ο Παύλος Μπούτσορας) υπήρξε η ακόλουθη: Το 1930 κατασκευάστηκε, υπό την επίβλεψη του γερμανού μηχανικού *Waykman*, κρεμαστή μεταλλική γέφυρα, που κρεμόταν από αλυσίδες και στις άκρες της ήταν στερεωμένη σε πέτρινες βάσεις, γερά θεμελιωμένες. Η γέφυρα αυτή ανατινάχτηκε το 1945 από τους Γερμανούς κατά την αποχώρησή τους από την περιοχή. Έργα του ίδιου μηχανικού, που εξακολουθούν να υφίστανται σε άριστη κατάσταση είναι η γέφυρα Γκόγκου στον καλαρρύτεκο ποταμό (κάτω από το Μιχαλίτσι) καθώς και η εμβληματική κρεμαστή γέφυρα των Τεμπών.

Το 1948 ή και αργότερα κατασκευάστηκε από τον ελληνικό στρατό ένα τμήμα στενής τσιμεντένιας γέφυρας, που συμπληρώθηκε με σιδερένια τύπου *Belly*. Από τη γέφυρα εκείνη μπορούσε να εξυπηρετηθεί μέχρι λεωφορείο 32 θέσεων. Σήμερα από εκείνη τη γέφυρα απομένει μόνο το τσιμεντένιο τμήμα της”. Τέλος, το 1971 ολοκληρώθηκε η κατασκευή της σημερινής φαρδειάς τσιμεντένιας γέφυρας, που εξυπηρετεί και μεγάλα οχήματα.

Αμαξιτός δρόμος μέχρι το Τσίμοβο δεν υπήρχε, ολοκληρώθηκε μόλις το 1940. Το 1948 άρχισε και η διάνοιξη του πολύ δύσκολου, ανηφορικού δρόμου στην απότομη ανατολική πλαγιά του Αράχθου. Το 1957 ο δρόμος αυτός έφθασε μέχρι τον Κέδρο και, στη συνέχεια, επεκτάθηκε και στα υπόλοιπα χωριά. Ήδη ζούμε ρεαλιστικά την εμπειρία της απότομης αυτής ανάβασης, με τις αλλεπάλληλες κλειστές στροφές. Σε μία τέτοια φουρκέτα, προς το τελείωμα της ανηφορίας σταματάμε για ν’ αποτίσουμε φόρο τιμής στους **29** επιβάτες του λεωφορείου της γραμμής Γιάννινα - Κέδρος, που στις **22 Δεκεμβρίου του 1958** έχασαν τη ζωή τους, όταν το λεωφορείο κατέπεσε από υψόμετρο 700 μέτρων στο γκρεμό. Από το τρομερό δυστύχημα επέζησαν πέντε μόλις άτομα, σαν από θαύμα. Μία στήλη, με τα ονόματα των τραγικών επιβατών, καθώς και ένα γλυπτό του **Θόδωρου Παπαγιάννη** θυμίζουν στους περαστικούς, ντόπιους και ξένους, το τραγικό γεγονός εκείνης της εποχής.

Το εμβληματικό γλυπτό του Θόδωρου Παπαγιάννη που μαζί με το μνημείο, θυμίζει το φοβερό δυστύχημα στις 22 Δεκεμβρίου 1958, όταν από την κατακρήμνιση του λεωφορείου, 29 επιβάτες έχασαν την ζωή τους.

Στους θεαματικούς Χουλιαράδες

Φτάνοντας στα υψίπεδα, το πρώτο χωριό που συναντάμε είναι ο **Κέδρος** που, ως το 1927, ονομαζόταν “**Ζαβράτσι**”. Χτισμένος σε υψόμετρο **890** μέτρων ο μικρός οικισμός έχει πέτρινα κτίσματα καθώς και την εκκλησία του Αγίου Αθανασίου, του 19ου αιώνα. Ο δρόμος διέρχεται έξω από το αθέατο - σχεδόν - χωριό και, μετά από ένα χιλιόμετρο συναντάει μία βασική διακλάδωση: προς Β (αριστερά) κατευθύνεται προς Πετροβούνι, Ποτιστικά, Παλαιοχώρι Συρράκου και Προσήλιο (καθώς και στην υπόλοιπη επικράτεια των Τζουμέρκων). Προς τα Ν (δεξιά) ο δρόμος περνάει κατά σειρά από τους Χουλιαράδες, τον Βαπτιστή και το Μιχαλίτσι. Είναι μία κυκλική διαδρομή, με συνολικό μήκος **45** περίπου χιλιόμε-

τρων που, μετά την ολοκλήρωσή της, μας δίνει τη δυνατότητα να γνωρίσουμε και τα υπόλοιπα επτά χωριά που, μαζί με τον Κέδρο, αποτελούν την ομάδα χωριών, που από παλιά έγιναν γνωστά ως Χουλιανοχώρια.

Αρχίζουμε την περιήγησή μας από τους **Χουλιαράδες**. Σε 4 χλμ μετά την διακλάδωση φτάνουμε στην κεντρική πλατεία. Σύμφωνα με τον **Δημήτριο Ι. Λεοντάρη**⁽⁵⁾ «Το όνομα του χωριού Χουλιαράδες είναι πέρα για πέρα ελληνικό. Ο Ι. Λαμπρίδης γράφει ότι Χουλιαράδες είναι γνήσια ελληνική λέξη, που δεν προέρχεται ούτε από σλαβική ούτε από αρβανίτικη ρίζα. Ως προς το όνομα Χουλιαράδες όλοι οι ερευνητές συμφωνούν ότι προέρχεται από τα ξύλινα κουτάλια, τα “χουλιάρια” που κατασκεύαζαν στο χωριό. Ο Π. Μπενέκος μάλιστα αναφέρει ότι “Στην ξυλοτεχνία ήσαν άριστοι τε-

(5) “Δυτικά Τζουμέρκα”, Ιωάννινα 2006

χνίτες και οι πρωτοπόροι που κατασκεύαζαν ξύλινα χουλιάρια, είχαν μάλιστα το αποκλειστικό προνόμιο να είναι οι μοναδικοί προμηθευτές ωραιότατων κεντητών χουλιαριών στο μεγαλύτερο μέρος της Ηπείρου».

Ως προς τη γενική ονομασία «Χουλιαροχώρια» των οχτώ χωριών της περιοχής, συμφωνούν οι Αραβαντινός, Σπ. Λάμπρου, Χρ. Σούλης, Ι. Λαμπρίδης και άλλοι ιστορικοί καθώς και οι παλαιοί αλλά

και νεώτεροι χάρτες και οδηγοί της ευρύτερης περιοχής.

Από πότε όμως κατοικούνταν οι Χουλιάρδες; Ο Δ. Λεοντάρης αναφέρει ότι επίσημα η συγκρότηση των Τζουμερκοχωριών χρονολογείται μεταξύ 1650-1700, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ύπαρξη οικισμών, νομάδων ή προηγούμενη καταστροφή, πολυετής έκλειψη, αφανισμός. Εδώ αρχίζει και η επίσημη περίοδος της

Η αρχή της διαδρομής Χουλιάρδες-Άραχθος, από το εκκλησάκι του Αγίου Δημητρίου στην κεντρική πλατεία. (Επάνω) Το καφεδάκι του «Ζάμπου», στην κεντρική πλατεία των Χουλιάρδων.

Θέα από την μικρότερη πλατεία των Χουλιάρδων, σε ένα αραιοχτισμένο τμήμα του χωριού.

κοινότητας Χουλιάρδων. Δύο ημερομηνίες ιδιαίτερης βαρύτητας για το χωριό είναι η **29η Νοεμβρίου του 1912**, ημέρα απελευθέρωσης των Χουλιάρδων από τους Τούρκους αλλά και η τραγική μνήμη **25 Οκτωβρίου του 1943**, όταν οι Γερμανοί σε αντίποινα της δράσης της Εθνικής Αντίστασης, έκαψαν όλο το χωριό. Από την κεντρική πλατεία 82 φαρδειά

Η αρχή της διαδρομής Χουλιαράδες-Άραχθος, από το εκκλησάκι του Αγίου Δημητρίου στην κεντρική πλατεία.

Πολιούχος ναός Αγίας Παρασκευής Χουλιαράδων, με το εξαιρετικό πέτρινο κωδωνοστάσιο, το θαυμάσιας τέχνης ξυλόγλυπτο τέμπλο κι ένα χαρακτηριστικό λιθανάγλυφο, από τα πολλά που κοσμούν την εξωτερική τοικοποιία του ναού.

και ξεκούραστα, πέτρινα σκαλοπάτια μας οδηγούν στην κορυφή λοφίσκου με τον ναό της πολιούχου **Αγίας Παρασκευής**. Ο περιβάλλον χώρος είναι εξαιρετός, με γιγαντιαία αιωνόβια πουρνάρια και πολλά άλλα δέντρα. Με έξοχη τοικοποιία και με σχιστόπλακες στη σκεπή η τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική με τους δύο τρούλους είναι χτισμένη στα **1745**, στα θεμέλια προγενέστερου ναού. Κάποτε ήταν μοναστηριακό συγκρότημα με την πάροδο του χρόνου όμως σταμάτησε τη δράση του και το καθολικό μετατράπηκε

σε κεντρικό ενοριακό ναό. Ο επίτροπος **Παναγιώτης Παπάς** ανταποκρίθηκε με προθυμία στο κάλεσμά μας και μας ανοίγει το ναό. Υπέροχο ξυλόγλυπτο τέμπλο με βαθύ σκάλισμα του 1800, ξύλινο πολύχρωμο ταβάνι με ωραίες αγιογραφίες, ρωσικός χρυσοκέντητος επιτάφιος και πολλές, αλλά δυστυχώς μαυρισμένες τοιογραφίες, που χρειάζονται αποκατάσταση. -Όταν το 1943 κήκε το Δημοτικό από τους Γερμανούς, το σχολείο λειτούργησε για μία δεκαετία στον νάρθηκα και στον γυναικωνίτη του ναού, μας λέει ο

Παναγιώτης που διατηρεί ζωηρές μνήμες από την μαθητεία του εκεί.

Επιστρέφουμε στην κεντρική πλατεία στο νότιο τμήμα της οποίας είναι το μικρό, πέτρινο εκκλησάκι του **Αγίου Δημητρίου**, χτισμένο στη θέση προγενέστερου, μεγαλύτερου ναού. Εδώ δίπλα βρίσκεται και το καφενείο του φιλόξενου **Κώστα Καλύβα**, γνωστού με το παρατσούκλι «**Ζάμπος**». Σ' αυτό το σημείο βρίσκεται η αφετηρία της διαδρομής που θα μας οδηγήσει από τους Χουλιάρδες στην γνωστή μας από το φθινόπωρο «λισιά», την συρμάτινη γέφυρα του Άραχθου ποταμού.

Μονοπάτι Χουλιάρδες - Λισιά Άραχθου - Κωστήτσι

Το περασμένο φθινόπωρο, με οδηγό μας την Ολλανδή φίλη **Άννα Πελτ**⁽⁶⁾ - και αφετηρία το «Ελληνικό» Κατσανοχωριών - είχαμε πεζοπορήσει ως την συρμάτινη γέφυρα του Άραχθου, την λι-

σιά. Σήμερα, ξεκινάμε για την κοίτη του Άραχθου με αφετηρία τους Χουλιάρδες. Η οκταμελής συντροφιά μας είναι γεμάτη ενθουσιασμό. Και γιατί να μην είναι; Μας περιμένει η εμπειρία μιας καινούργιας πεζοπορικής διαδρομής με έναν εξαιρετικό οδηγό, σ' ένα φυσικό περιβάλλον πολύ ξεχωριστό.

10:40 Προμηθευόμαστε κρύα νερά από τον φίλο μας τον Ζάμπο και ξεκινάμε από το εκκλησάκι του Αγίου Δημητρίου, από υψόμ. **1.050** μ. Στον νότιο ορίζοντα, απέναντι μας, επιβάλλεται εξουσιαστικά ένας απόκρημνος ορεινός όγκος με δύο κορυφές. Είναι ο Τόμαρος, ο Ολύτσικας των αρχαίων. Με **1.820** μ. υψόμετρο η κορυφή Μπέλου, είναι στα Β η χαμηλότερη, ενώ στα Ν είναι η κορυφή Τόμαρος, με **1.971** μ. ΝΑ του Τόμαρου και σε ίση σχεδόν απόσταση από τους Χουλιάρδες, εκτείνεται η μακρὰ ράχη του Ξεροβουνίου, με υψόμετρο **1.655**μ. Ευρύτατη θέα επίσης έχουμε προς την περιοχή των Κατσανοχωριών, με ευδιά-

Η καλή μας φίλη Άννα Πελτ προπορεύεται και κατευθύνει τα βήματά μας στη διαδρομή από τους Χουλιάρδες προς τον Άραχθο. Στο βάθος το Ξεροβούνι.

Σε πολλά σημεία της διαδρομής η βλάστηση είναι πυκνή, κάποιες επεμβάσεις διάνοιξης είναι απαραίτητες.

κрито το εκκλησάκι του **Προφήτη Ηλία**, πάνω από το Κωστήτσι. Αρχίζει ευχάριστη διαδρομή, με κατηφορικό καλντερίμι και στη συνέχεια, τσιμεντάκι. Πινακίδα του Ε.Ο.Σ. Ιωαννίνων και στρίβουμε αριστερά. Σ' ένα 5λεπτο συναντάμε άσφαλτο και κατευθυνόμαστε Ν - ΝΔ. Ήδη πίσω μας αποκαλύπτονται οι εντυπωσιακοί ορεινοί σχηματισμοί της Κακαρδίτσας και των Τζουμέρκων.

Διασχίζουμε το τελευταίο τμήμα του χωριού, με αρκετά πέτρινα σπίτια και ωραίες αυλές. Από μία τέτοια αυλή μάς χαιρετούν και μας καλούν για καφεδάκι. Σε άλλη περίπτωση θα ανταποκρινόμασταν στην ευγενική πρόσκληση.

10:50 Βγαίνουμε από το χωριό, αρχίζει χωμάτινος δρόμος με χαλικάκι και στη συνέχεια σύντομος τσιμεντόδρομος. Για

πρώτη φορά διακρίνουμε, στην κοίτη του Άραχθου, την αδιόρατη συρμάτινη ευθεία της λισιάς. Το υψόμετρο έχει κατέβει στα **925 μ.** και οι κλίσεις εξακολουθούν ήπιες και ξεκούραστες.

- *Ωραία πάμε, λέει κάποιος από την παρέα. Υγιεινός περίπατος.*

Χαμογελάει η Άννα Πελτ: - *Υγιεινός θα είναι σίγουρα ο περίπατος, θα βγάλει όμως και κάποιες δυσκολίες.*

11:10 Μισή ώρα μετά την αναχώρησή μας συναντάμε το πανέμορφο πέτρινο ξωκκλήσι του **Αγίου Νικολάου**, στη σκιά αιωνόβιων πουρναριών. Εμφανίζεται ένα σκιουράκι και με απίθανες ακροβατικές κινήσεις χάνεται σε δευτερόλεπτα στην κορυφή του πουρναριού. Χαρίζουμε στους εαυτούς μας μία λιγότελη στάση, αναμετρώντας με το βλέμμα την

(6) Με έδρα τα Νίστορα των Κατσανοχωριών η Άννα Πελτ διοργανώνει οργανωμένες περιηγήσεις στην ευρύτερη περιοχή με εξαιρετική αξιοπιστία (τηλέφωνο 6970 648 134 και 26590 22300)

χαοτική χαράδρα του Άραχθου ποταμού. Ένα κόκκινο σημάδι σε κορμό πουρναριού μας οδηγεί, κάτω από το ξωκκλήσι, στο μονοπάτι. Ένα μονοπάτι, που από τα πρώτα βήματα αποκαλύπτει τον χαρακτήρα του, ατίθασο, απότομο, με ισχυρές κλίσεις και έδαφος κατάσπαρτο με ανώμαλες, επώδυνες για τα πόδια γρανιτόπετρες. Πουρνάρια και κέδρα, αρκετά πυκνά σε κάποια σημεία, παρεμβάλλονται και δυσχεραίνουν τα βήματά μας. Το μονοπάτι δεν δείχνει και ιδιαίτερα πολυσύχναστο. Το κοφτάκι της Άννας αναλαμβάνει δράση, κόβει ασταμάτητα κάθε ενοχλητικό κλαδί. Τα μπατόν, που μέχρι τώρα ήταν στα χέρια μας αδρανή, δικαιώνουν την παρουσία τους.

Καθώς χαμηλώνουμε, η πορεία του Άραχθου αναδεικνύεται μεγάλοπρεπη. Ο ρυθμός κατάβασης συνεχίζει πολύ αργός. Πέτρες ανάμεικτες με γαρμπίλι διαμορφώνουν ένα έδαφος πολύ ολισθηρό. Αλλά και οι κλίσεις σε κάποια σημεία είναι ιδιαίτερα ισχυρές. Η κλωρίδα του

τόπου αποτελείται από πυκνά πουρνάρια και κέδρα, τίποτε άλλο. Ως εξαίρεση, όμως, του κανόνα εμφανίζεται ξαφνικά, σε υψόμετρο **760** μ. ένα και μοναδικό δενδρύλιο νεαρού γάβρου. Ο βαθμός δυσκολίας του βαδίσματος εξακολουθεί να είναι υψηλός, κυμαίνεται από 2 έως 3.

12:10 Φτάνουμε σε υψόμετρο 615 μ. Κάνουν την εμφάνισή τους τα πρώτα ερειπωμένα μικρόσπιτα, χτισμένα με καλοδουλεμένη ξερολιθιά ανάμεσα στα πουρνάρια. Σ' αυτούς τους διάσπαρτους μικρούς συνοικισμούς, τα λεγόμενα "χειμαδιά" έζησαν, μέχρι και πριν μερικές δεκαετίες, με σκληρότατες συνθήκες, πολλοί κάτοικοι απ' τους Χουλιάρδες. Το μονοπάτι έχει κάπως βελτιωθεί, ενώ το δάσος τον πανύψηλων πουρναριών μας εξασφαλίζει σχεδόν μόνιμη σκιά. Σε υψόμετρο 470 μ. συναντάμε ξέφωτο, με πυκνούς θάμνους παλιουριών. Παρακάμπουμε το ξέφωτο από την δεξιά, μακριά του πλευρά και ξαναβρίσκουμε το μονοπάτι.

Το μικρό πετρόχτιστο ξωκκλήσι του Αγίου Νικολάου, μοναχικό και απόμακρο στην σκιά αιωνόβιων πουρναριών.

Από τα υψίπεδα της διαδρομής, η χαράδρα του Άραχθου ποταμού αποκαλύπτει τοπία μεγαλόπρεπης αγριότητας.

Διασχίζουμε μικρή, στεγνή ρεματιά με φράξους, γάβρους και πανύψηλες κλιματσίδες. Οι ερειπωμένες ξερολιθιές είναι κατάσπαρτες παντού. Ακούγεται ήδη καθαρά ο ήχος του ποταμού.

13:00 Φτάνουμε σε απλόχωρο χορταρισμένο ξέφωτο, σε υψόμετρο **340** μ. Το διασχίζουμε, περνάμε μέσα από την βλάστηση και βρισκόμαστε μπροστά στην κρεμαστή συρμάτινη γέφυρα της λισιάς. Καλύπτουμε, λοιπόν, σε **2 ώρες και 20'** (με συνολικές μικροστάσεις 10') αρνητική υψομετρική διαφορά **710** μ, σε μία διαδρομή **5** σχεδόν χιλιομέτρων από την πλατεία των Χουλιαράδων ως τη λισιά. Είναι βέβαιο, πως η πορεία μας θα ήταν πολύ συντομότερη και η καταπόνηση μυών και οστών σημαντικά λιγότερη, αν το μονοπάτι δεν ήταν τόσο ολισθηρό, κακοτράχαλο και πετρώδες.

Αραδιαζόμαστε στη σκιά της παραποτάμιας βλάστησης, χαζεύουμε την ανένα κίνηση των νερών. Πού, μετά την πρό-

σφατη νεροποντή κυλούν σταχτόγκριζα και θολά, χωρίς τη γνώριμη διαύγεια και το γαλαζοπράσινο χρώμα του ποταμού.

Ωρα μεσημεριού. Η ζέστη στη κοάνη της χαράδρας του Άραχθου, 700 μέτρα χαμηλότερα από τους Χουλιαράδες, είναι παραπάνω από αισθητή. Όλων τα αποθέματα νερού έχουν περιοριστεί ανησυχτικά. Ρίχνω μια ματιά στα αντικρινά ψηλώματα, στο Κωστήτσι. Κάπου εκεί, αθέατο μέσα στην πυκνή βλάστηση, βρίσκεται το σημείο του τερματισμού. Ως εκεί όμως μεσολαβεί ένα μονοπάτι, μία διαδρομή που θ' αποδειχθεί ιδιαίτερα ανηφορική...

Εγκαταλείπουμε απρόθυμα τη σκιά στην ακροποταμιά, ανεβαίνουμε ένας - ένας τα σκαλοπάτια του βάρθρου κι αρχίζουμε να αιωρούμαστε με προσεκτικά βήματα πάνω στην ήπια, συρμάτινη καμπύλη της λισιάς. Για τους περισσότερους της ομάδας είναι μια πρωτόγνωρη εμπειρία, να νιώθουν τόσο άμεσα, τόσο ρεαλιστικά

Στις όχθες του πλατανοσκέπαστου ρέματος «Γκοροβέσι», μερικά λεπτά πριν αρχίσει το υπέροχο δασικό μονοπάτι, σκιερό μεν αλλά πολύ ανηφορικό και κουραστικό.

Ο Νίκος Κοτσαπουϊκίδης, σε πρώτο πλάνο, έτοιμος να περάσει την «Λεσιά». (αριστερά)

κάτω από τα πόδια τους την γοργοκίνητη ροή του ποταμού. Όλοι ανταποκρίνονται σ' αυτή τη μικρή πρόκληση με αξιοθαύμαστη επιδεξιότητα και ψυχραιμία. Τούτη τη φορά μετράμε με ακρίβεια το μήκος της συρμάτινης, εναέριας διαδρομής. Είναι **75 μέτρα**⁽⁷⁾.

Για να κατεβούμε από το δυτικό βάθρο της λισιάς ως το επίπεδο της ακροποταμιάς δεν υπάρχουν σκαλοπάτια - όπως στο ανατολικό βάθρο- αλλά μία διαδρομή αρκετών μέτρων σε απότομο πρηνές. Απαιτούνται προσεκτικά βήματα και αίσθηση ισορροπίας. Κάποιος με ακροφοβία θα έχει οπωσδήποτε πρόβλημα. Πιστεύουμε, ότι κάποιες μικροεπεμβά-

σεις για διεύρυνση του μονοπατιού και αντιστηρίξεις, είναι απαραίτητες για την ασφαλή διακίνηση των περιπατητών.

Η συνέχεια της διαδρομής, στην δυτική όχθη του Άραχθου, μας επιφυλάσσει επίπεδο αμμουδερό έδαφος, μικρές και μεγάλες κροκάλες, παραποτάμια βλάστηση και εκτεταμένο πλατανόδασος με πανύψηλα πλατάνια. Κάποια στιγμή συναντάμε την κοίτη του ρέματος **“Γκοροβέσι”** και τα ερείπια παλιού νερόμυλου⁽⁸⁾. Διασχίζουμε αρκετές φορές την κοίτη του ρέματος περνώντας εύκολα πάνω από τις πέτρες.

- Σε άλλες εποχές το πέρασμα δεν είναι τόσο απλό, διευκρινίζει η Άννα.

(7) Στην πρώτη διέλευσή μου, το περασμένο φθινόπωρο, είχα εμπειρικά υπολογίσει το μήκος στα 80 μέτρα.

(8) Το ρέμα Γκοροβέσι πηγάζει από τα υψίπεδα του Ελληνικού και, μετά από πορεία 5 περίπου χιλιομέτρων, καταλήγει στον Άραχθο.

Βρίσκουμε δεξιά την αρχή του γνώριμου - από το περασμένο φθινόπωρο - μονοπατιού που ανηφορίζει προς το ελληνικό, συνεχίζουμε για κάποιο διάστημα μέσα στην κοίτη και, ξαφνικά, στο αριστερό πρηνές της ρεματιάς, συναντάμε την πινακίδα που σηματοδοτεί την αφετηρία της διαδρομής μας προς το Κωστήτσι.

14.30 Αρχίζουμε την ανάβαση από υψόμετρο **360** μέτρων. Από τα πρώτα ήδη βήματα αποκαλύπτει την ταυτότητά του το μονοπάτι. Το έδαφος είναι σε μεγάλο βαθμό χωμάτινο και δεν είναι σπαρμένο με τις κακοτράχαλες πέτρες του μονοπατιού των Χουλιαράδων. Ωστόσο...οι κλίσεις αυτού του μονοπατιού είναι απόλυτα εχθρικές, φτάνουν και - σε αρκετές περιπτώσεις - ξεπερνούν το **20%** Είναι όλα εκείνα τα σημεία - και δεν είναι λίγα -, που η χάραξη του μονοπατιού δεν είναι ελικοειδής - ώστε οι κλίσεις να είναι ηπιότερες - αλλά κάθετη, με όλες τις αναμενόμενες παρενέργειες. Κάποια νεαρά ή καλά προπονημένα άτο-

μα της ομάδας δεν πτοούνται από τον ανήφορο, ορμάνε μπροστά και εξαφανίζονται. Οι υπόλοιποι - περισσότερο ή λιγότερο - αγκομαχούμε, σταματάμε για μικρές ή χορταστικές στάσεις, σφουγγίζουμε ιδρώτα, προσπαθούμε να τον αναπληρώσουμε με τσιγκούνικες γουλιές νερού και... αναρωτιόμαστε, πότε επιτέλους θα τελειώσει αυτό το μαρτύριο. Που θα ήταν ακόμη μεγαλύτερο αν το 80- 90% του μονοπατιού δεν βρισκόταν κάτω από τη γενναιόδωρη σκιά από γάβρους, φράξους, κέδρα, δάφνες, πουρνάρια και άλλα δέντρα.

15.45 Σε **1.15'** - με όλες τις ενδιάμεσες στάσεις - φτάνουμε σε ξέφωτο, στο τέρμα δασικού δρόμου, όχι μακριά από το Κωστήτσι. Εδώ το υψόμετρο είναι **710** μ. και η υψομετρική διαφορά από την αφετηρία του μονοπατιού **350** μ. Μία πινακίδα μας πληροφορεί, ότι το συνολικό μήκος της διαδρομής από αυτό το σημείο ως τη λισιά είναι **2.150** μ. Επομένως, η τελική απόσταση από εδώ ως τους Χουλιαράδες είναι **7** περίπου χιλιόμετρα.

Πετροβούνι. Η ανακατασκευασμένη το 1952 εκκλησία των Ταξιαρχών και η μαρμάρινη προτομή του ονομαστού κλέφτη των Αγράφων και των Τζουμέρκων, Κατσαντώνη.

Πετροβούνι. Ο εξαιρετικός ξενώνας «Ανωκάτωγο», που στεγάζεται στο θαυμάσιο αναπλασμένο παλιό αρχοντικό.

Περιήγηση στα υπόλοιπα Χουλιανοχώρια.

Πετροβούνι (Παλιά ονομασία Βεσταβέτσι ή Βασταβέτσι)

Μετά τους Χουλιανούς και την συναρπαστική πεζοπορική διαδρομή προς Άραχθο και Κωστήτσι, συνεχίζουμε την περιήγησή μας και στα υπόλοιπα Χουλιανοχώρια.

Το πρώτο χωριό που συναντάμε είναι το Πετροβούνι, ένα σχεδόν χιλιόμετρο μετά την κεντρική διακλάδωση.

Με μέσο υψόμετρο 1.030μ. το Πετροβούνι είναι από τα ορεινότερα Χουλιανοχώρια. Η παλιά του ονομασία ήταν η σλάβικη «Βασταβέτσι». Στις 2.5.1927 ο οικισμός μετονομάστηκε αρχικά σε «Ταξιάρχες» (από την εκκλησία των Ταξιαρ-

χών του 1600) και, ένα χρόνο μετά, στις 14.5.1928, πήρε την τελική του ονομασία «Πετροβούνι».

Ο Χρ. Σούλης στα Ηπειρωτικά Χρονικά αναφέρει ότι το Βασταβέτσι ήταν μία μεγάλη πολιτεία με την ονομασία «Μελιγγόπολη». Και σήμερα, στην πεζοπορική διαδρομή από Πετροβούνι προς Κέδρη, υπάρχει πηγή νερού και τοποθεσία Μελιγγόπολη⁽⁹⁾.

Φτάνοντας στο χωριό σταματάμε στο καφενείο για καφεδάκι ελληνικό, στη δροσερή σκιά μεγάλης κληματαριάς. Απέναντι ακριβώς είναι το μπαλκόνι της ψισταριάς «Χαραυγή» τις υπηρεσίες της οποίας σκοπεύουμε να γνωρίσουμε αργότερα στη διάρκεια της μέρας. Πολύ κοντά βρίσκεται η κεντρική πλατεία, με την ανακατασκευασμένη, το 1952, εκκλησία των Ταξιαρχών. Από το πέτρινο, ογκώ-

(9) Πληροφορία από τον μαθηματικό Παύλο Μπούτσουρα, από το Πετροβούνι.

δες καμπαναριό, η θέα στη λίμνη και την πόλη των Ιωαννίνων είναι εκπληκτική. Πολύ σημαντική στην πλατεία είναι η παρουσία της προτομής του ονομαστού, των Αγράφων και των Τζουμέρκων κλέφτη, **Αντώνη Κατσαντώνη**, που καταγόταν από Σαρακατσάνικη οικογένεια και γενέτειρά του είχε το Βασταβέτσι (1775- 1809). Προς τιμήν του ήρωα έχει ονομαστεί από το 1932 και ο Αγαθοεργός Σύλλογος Πετροβουνίου "**Ο Κατσαντώνης**". Δεν λείπει από την πλατεία και Ηρώο Πεσόντων του χωριού σε όλους τους πολέμους του Έθνους. Στην πλατεία λειτουργεί επίσης και Πνευματικό Κέντρο με μικρό Λαογραφικό Μουσείο και μικρή επίσης βιβλιοθήκη, με μερικές αξιόλογες εκδόσεις. Με τον Παύλο Μπούτσора και τη σύζυγό του Αθηνά κατευθυνόμαστε προς την δεύτερη σημαντική εκκλησία του Πετροβουνίου, την εκκλησία της **Παναγίας**. Για ένα 10λεπτο ανηφορίζουμε ελαφρά ανάμεσα από περιβόλια, οπωροφόρα δέ-

ντρα και αραιοχτισμένα σπίτια, κάποια από τα οποία πέτρινα και πλακοσκέπαστα. Στο ωραιότερο από αυτά, ένα έξοχα αναπλασμένο παλιό αρχοντικό, στεγάζεται ο ξενώνας "**Ανωκάτωγο**" όπου θα καταλύσουμε μετά το τέλος των σημερινών μας περιηγήσεων.

Είναι χτισμένη με εξαιρετική τοικοποιία η εκκλησία της Παναγίας, σε ένα υπέροχο φυσικό περιβάλλον με αιωνόβια πουρνάρια. Στο εσωτερικό απουσιάζουν οι τοιχογραφίες ενώ το τέμπλο είναι παλιό και καλοδουλεμένο, το σύγχρονο βάψιμό του, όμως, του αφαιρεί τη γοητεία της πατίνας του χρόνου.

Εκτός από σπίτια και περιβόλια, στο Πετροβούνι υπάρχουν και κάποια άλλα κτίσματα, πολύ μεγαλύτερα από σπίτια. Είναι οι 10 πτηνοτροφικές μονάδες, η λειτουργία των οποίων ξεκίνησε ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '70⁽¹⁰⁾. Σύμφωνα με πληροφορίες της πτηνοτρόφου **Βούλας Κύρκου**, από τα δέκα πτηνοτροφεία τα οκτώ παράγουν αυγά (και

Πετροβούνι. Η εξαιρετικής τοικοποιίας εκκλησία της Παναγίας.

Το πανέμορφο θεαράκι στο Βριζοτόπι, τόπο υψηλού φυσικού κάλλους, που φιλοξενεί κάθε Αύγουστο το αντάμωμα των κατοίκων των γειτονικών χωριών.

ονομάζονται “παιρογονικά”), ενώ τα δύο παράγουν κρέας (παχυνόμενα) που το δι-οχετεύουν στον Αγροτικό Πτηνοτροφικό Συνεταιρισμό “**Πίνδος**”. Πριν ξεκινήσουμε την περιήγησή μας στα υπόλοιπα χωριά, δεν μπορούμε να αρνηθούμε την πρόσκληση της Αθηνάς και του Παύλου για ένα δροσιστικό σπιτικό αναψυκτικό στην υπέροχη βεράντα του παραδοσιακού τους σπιτιού.

Βριζοτόπι - Ποτιστικά

Συνεχίζοντας από το Πετροβούνι συναντάμε, μετά από 2,5 χιλιόμετρα περιήγησης, την δασική διακλάδωση προς το βουνό **Λάπατα**. Από την κορυφή του, στα **1.314**μ. με καθαρή ατμόσφαιρα,

αποκαλύπτεται ωραία θέα του Αμβρακικού κόλπου. Αν, αντί για την κορυφή Λάπατα στρίψουμε σε διακλάδωση δεξιά, θα φτάσουμε σε επίπεδο ξέφωτο με το πέτρινο ξωκκλήσι του **Προφτηλιά** σε υψόμετρο **1.220** μ.⁽¹¹⁾

Επιστρέφουμε στην άσφαλτο και πολύ γρήγορα συναντάμε νέα δασική διακλάδωση προς την τοποθεσία “**Βριζοτόπι**”. Πολύ βατό το οδόστρωμα διασχίζει ένα θαυμάσιο φυσικό περιβάλλον, όπου κυριαρχούν τα ελατοδάση

Με εξαιρετική διαδρομή 1,6 χλμ φτάνουμε στο απαράμιλλης φυσικής ωραιότητας Βριζοτόπι. Είναι ένα χορταρισμένο, απλόχωρο ξέφωτο, που εκτείνεται σε υψόμετρο **1.140** μ. ανάμεσα σε κολοσσιαία έλατα, απολύτως ευθυτενή,

(10) Σημαντικός αριθμός πτηνοτροφείων υπάρχει επίσης και στον οικισμό του Βαπτιστή, ενώ λιγότερα στους Χουλιαράδες.

(11) Με 1,3 χιλιόμετρα απόσταση από την άσφαλτο, ο δασικός δρόμος είναι κατάλληλος μόνο για 4 X 4.

Ο όμορφος ναός του Αγίου Νικολάου Ποτιστικών, σ' ένα τοπίο απαράμιλλης ωραιότητας,

από τα εντυπωσιακότερα που έχουμε δει ποτέ. Πλακόστρωτοι διάδρομοι, πέτρινο θεατράκι, ξύλινα τραπεζοκαθίσματα και ομαλό έδαφος με χορτάρι είναι τα κυριότερα χαρακτηριστικά αυτού του ειδυλλιακού τόπου. Εδώ, κάθε πρώτη Κυριακή του Αυγούστου γιορτάζεται το αντάμωμα των ντόπιων της ευρύτερης περιοχής, με την διοργάνωση να αναλαμβάνει ο Πολιτιστικός Σύλλογος κάποιου γειτονικού χωριού. Στη διάρκεια της εκδήλωσης, που προσελκύει πλήθος κόσμου, πρωταγωνιστές είναι η παραδοσιακή μουσική, ο χορός και τα εδέσματα που προσφέρονται σε συμβολικές τιμές.

Συνεχίζουμε για τον επόμενο οικισμό, τα **“Ποτιστικά”**, που σε υψόμετρο **940μ.**, είναι από τα ορεινότερα χωριά της περιοχής. Μία στενή ασφαλτίνη διακλάδωση μας κατευθύνει αριστερά προς την πλατεία του πανέμορφου ναού του **Αγίου Νικολάου**. Μέχρι το **1927** η ονομασία του χωριού ήταν “Λούντζινο», που στα σλάβικα σημαίνει “κοιλιάδα”. Κορυφαία

είναι η θέα στον πολυδιάστατο ορεινό όγκο του Λάκμου, ενώ από παντού προβάλλουν έλατα, καστανιές και καρυδιές. Ανάμεσα σε αυτή την κατάφυτη επικράτεια, όπου απόλυτος πρωταγωνιστής είναι η φύση του βουνού, προβάλλουν κατάρσπαρτα, σε μεγάλη απόσταση μεταξύ τους, τα σπίτια του χωριού.

Για τα Ποτιστικά αναφέρει ο Δ. Λεοντάρης στα “Δυτικά Τζουμέρκα”, το 2006. *“Τα σπίτια (του χωριού) είναι κωμένα μέσα στο καταπράσινο των έλατων και των καστανιών. Είναι σπάνιο θέαμα τους καλοκαιρινούς μήνες... Από το ύψωμα “Λάπατα” φαντάζει σαν ελβετικό τοπίο, πνιγμένο στο πράσινο και στο αγριολούλουδο. Το χειμώνα τα χιονισμένα έλατα και τα κρουσταλα που κρέμονται συνθέτουν ένα σπάνιο, ονειρεμένο θέαμα... Τα Ποτιστικά, σε κάθε εποχή, έχουν να προσφέρουν και να απαλλάξουν από το άγχος της καθημερινότητας. Μέσα σε ένα τέτοιο τοπίο η ψυχή γαληνεύει, ηρεμεί και παίρνει δύναμη για νέους αγώνες”*.

Πριν ξαναβγούμε στο κεντρικό δίκτυο,

Η σκεπαστή βρύση της Βαγγελής, με το χαρακτηριστικό αποτύπωμα, σε μια πλάκα, του μαστορικού σφυριού.

συναντάμε, στ' αριστερά του δρόμου, τη "Βρύση της Βαγγελής". Είναι μία πετρόχτιστη και καμαροσκέπαστη κρήνη με δύο κρουνοί, από τους οποίους ρέει ασταμάτητα πολύ ικανοποιητική ποσότητα εξαιρετικού νερού. Σε μία εντοιχισμένη πλάκα ο μάστορας έχει σκαλίσει το αποτύπωμα ενός σφυριού. Στο σκιερό πεζούλι, κάτω από έλατα και άλλα δέντρα απολαμβάνουμε το γαλήνιο φυσικό περιβάλλον, τη μακρινή θέα των βουνών και μία θερμοκρασία, που στο υψόμετρο των 930 μέτρων, δεν θυμίζει καλοκαίρι.

Παλαιοχώρι Συρράκου - Προσήλιο

Κατηφορίες, στροφές, ο ορίζοντας διευρύνεται, κυριαρχείται από τις αυστηρές, απόκρημνες σιλουέτες των τριών κορυφαίων ορεινών όγκων της ευρύτερης περιοχής: του Περιστερίου, της

Κακαρδίτσας και των Τζουμέρκων. Χαμηλότερα μπροστά μας, σε έναν αυχένα, προβάλλει ένας πευκόφυτος λοφίσκος με το ναό της **Παναγίας του Πριάβολου** ή **Πριάβουρου** στην κορυφή του. Σε Σε διάφορες κατευθύνσεις και αποστάσεις γύρω από τον αυχένα και χωρίς συνεκτικό ιστό είναι διάσπαρτα τα σπίτια του Παλαιοχωρίου Συρράκου. Γράφει σχετικά ο Μπενέκος ("Χουλιεράδων Απαντά". ο.π.): "Σε κάθε ανάραχο, ισοιότι και χωράφια βρίσκονται τα καλοχτισμένα, λιθόκτιστα σπίτια, που προβάλλουν ξέμακρα και σκόρπια, μεμονωμένα ή σε μικρομαχαλάδες, ανάλογα με την ιδιόκτητη καλλιεργημένη κι ακαλλιέργητη γη που έχουν στη διάθεσή τους... Οι κάτοικοι, βλαχόφωνοι μεν εκ μητρός αλλά γνώσται της Ελληνικής,

Μαγευτικό φυσικό περιβάλλον
στο Βριζοτόπι.

την μητρική των Κουτσοβλάχικη μεταχειρίζοντο, ως επί το πλείστον, εις τα κατ' ιδίαν συνομιλίας και αι μητέρας με τα παιδιά, στο σπίτι. Άπαντα τα άλλα ήθη και έθιμα, χοροί και τραγούδια είναι τα ίδια μετά των άλλων Χουλιαροχωριών”.

Πολύ σημαντικά είναι αυτά που αναφέρει στη συνέχεια ο Μπενέκος: “Το Παλαιοχώρι είναι ο γεννήτωρ του Συρράκου. Ποιμενικές οικογένειες εκ Παλαιοχωρίου εγκατεστάθησαν κατ' αρχάς, στη δασωμένη, τα παλιά χρόνια, Πουλιάνια του Αγ. Γεωργίου. Με την ανακάλυψη του νερού και λόγω του υψημένου της τοποθεσίας έστησαν εκεί τις μόνιμες κατοικίες των, από τις οποίες αργότερα ξεφύτρωσε το πολυάνθρωπο Συρράκο”. Και καταλήγει ο Μπενέκος με τη διαπίστωση, ότι το Παλαιοχώρι Συρράκου δεν είναι, όπως νομίζουν οι περισσότεροι κάποιος συνοικισμός του Συρράκου αλλά το παλιό χωριό των Συρρακιωτών, ήτοι η κοιτίδα καταγωγής του Συρράκου.

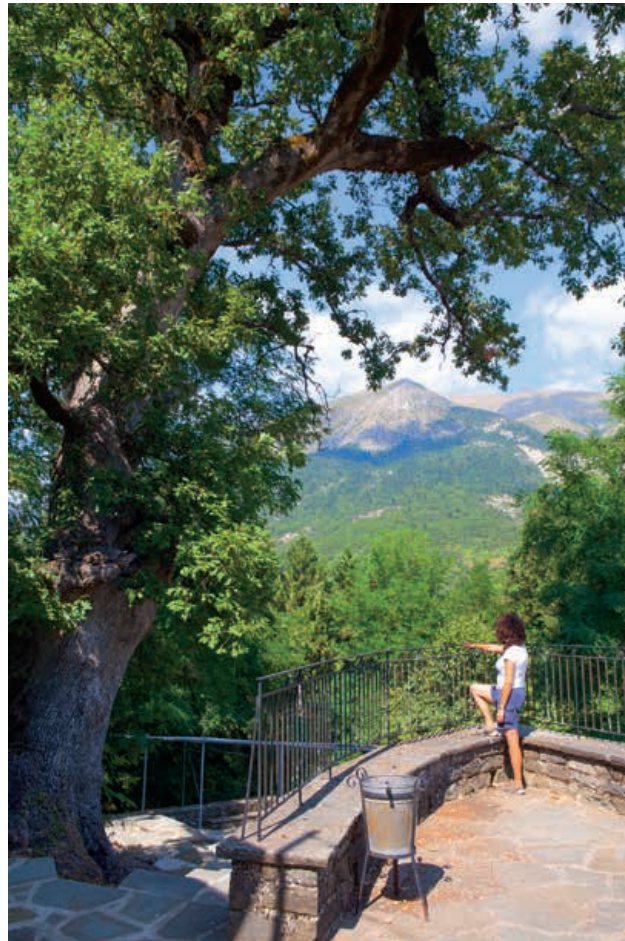
Με σκαλοπάτια και μονοπάτι ή 150 μέτρων λιθόστρωτο δρομάκι, φτάνουμε από το επίπεδο του αυχένα στην εκκλησούλα της Παναγίας, σε υψόμετρο **890** μ. Ωραίο κτίσμα, με πλακόστρωτο μπαλκόνι, στη σκιά δύο υπεραιώνόβιων δρυών. Μερικά, πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία για την Παναγία του Πριάβουρου αναφέρει ο συνταξιούχος δάσκαλος **Βαγγέλης Ντόκας** ⁽¹²⁾ : “(Στον ναό της Παναγίας) Εμείς οι Παλαιοχωρίτες εκ παραδόσεως γιορτάζουμε το Γενέσιον της Θεοτόκου... Το πώς προήλθε η ονομασία “Πριάβουρος” μας είναι άγνωστο. Ίσως από το όνομα κάποιου Ιερομόναχου ή από παραφθορά κάποιας ομόηχης λέξης (π.χ. “οβρός” - μάντρα)... Στα μισά του περασμένου αιώνα, όταν το χωριό είχε πολύ κόσμο, το πανηγύρι του Πριάβουρου ήταν διήμερο. Η πρώτη μέρα ήταν αφιερωμένη στους ξένους επισκέπτες που κατέκλυζαν το χωριό και η δεύτερη στους ντόπιους. Εκείνα τα χρόνια λειτουργούσε ένα καλό έθιμο μεταξύ των χωριών μας. Όταν πανηγύριζε το ένα χωριό, όλοι οι άλλοι των γειτονικών χωριών συμμετείχαν στην εκδήλωση... με τον τρόπο αυτό ανταμώναν τα χωριά και γλεντούσαν από κοινού. Εκείνοι οι παλιοί συντοπίτες μου δεν είχαν ποτέ άλλη διέξοδο παρά μόνον σε

πανηγύρια και στους χώρους των εκδηλώσεων σχηματιζόταν το αδιαχώρητο”.

Πολύ ενδιαφέροντα είναι και τα παρακάτω στοιχεία του Β. Ντόκα: “ Το βράδυ, όταν ο ήλιος μάζευε τις ακτίνες του από τις υψηλές πλαγιές του Κύρκου, του Τσάκου και των Τζουμέρκων, όλο αυτό το πλήθος έπαιρνε τους δρόμους της επιστροφής. Τότε δεν λειτουργούσαν νυχτερινά πανηγύρια. Οι νύχτες ήταν για ύπνο και ξεκούραση, γιατί η επόμενη μέρα τους έβρισκε όλους στη δουλειά... Στο πανηγύρι έκλειναν οι συμφωνίες και τα συνοικέσια. Οι υποψήφιοι νέοι εκμύσων την εκλεκτή τους βλέποντάς την στο

Ογκώδης καμπάνα του 1870 στην Παναγία του Πριάβουλου, στο Παλαιοχώρι Συρράκου. Υπεραιωνόβια πουρνάρια στον αύλειο χώρο της εκκλησίας.

(12) “Τζουμερκιώτικα χρονικά”, τεύχος 16, καλοκαίρι 2015, σελίδα 150-153.

Το πέτρινο καμπαριό της εκκλησίας Αγίου Βλασίου στο Προσήλιο, ενσωματωμένο στον τοίχο του καφενείου το «Προσήλιο».

Ώρα λειτουργίας στο εσωτερικό του Αγίου Βλασίου.

πανηγύρι. Έπειτα τον κύριο λόγο είχαν οι μεγάλοι που, αν συμφωνούσαν στην προίκα, έδιναν τα χέρια και όριζαν το γάμο”.

Σήμερα το πανηγύρι του Πριάβολου γίνεται το Δεκαπενταύγουστο, με την αδελφότητα της Αθήνας και του Συλλόγου Ιωαννίνων “Ο Πριάβολος” να συνεργάζονται και να παρασκευάζουν γίδα βραστή σε ανοξείδωτα καζάνια, προσφορά προς τους συμμετέχοντες.

Συνεχίζοντας ανατολικά, στις θαυματικές υπώρειες του Περιστερίου, φτάνουμε, μετά από 8 περίπου χιλιόμετρα, στο τελευταίο - προς αυτή την κατεύθυνση- Χουλιαροχώρι, το **Προσήλιο**. Εδώ διακλαδίζεται ο δρόμος: αριστερά προς Συρράκο και Καλαρρύτες και δεξιά προς τον κύριο όγκο των τζουμερκιώτικων οικισμών. Η παλιά σλάβικη ονομασία ήταν “**Δοβίσδιανα**”). Το **1927** μετονομάστηκε σε “**Χαλάσματα**” και ένα χρόνο μετά σε Προσήλιο. Οι κάτοικοι του, αν και βρίσκονται ανάμεσα στα βλαχοχώ-

ρια Παλαιοχώρι και Συρράκο, δεν είναι βλαχόφωνοι. Ο Μπενέκος αναφέρει ότι “*κατά τους ιστορικούς, οι κάτοικοι είναι μετανάστες Χουλιαράδες που, λόγω της κτηνοτροφίας, βρήκαν εκεί κατάλληλα βοσκοτόπια για τα κοπάδια τους*”.

Πριν από το χωριό, δίπλα στο δρόμο, λειτουργεί το ωραίο, πετρόκτιστο ξενοδοχείο “**Λάκμος**”, με εστιατόριο, τζάκια και εξαιρετική θέα στους ορεινούς όγκους και στη φύση των Τζουμέρκων.

Χτισμένο σε υψόμετρο **900** μ. το χωριό, μας υποδέχεται με την επιβλητική πέτρινη και πλακόστειγη εκκλησία του **Αγίου Βλασίου** με χρονολογίες, στο υπέρθυρο **1879** και σε γωνιόλιθο **1883**. Η εκκλησία κτίστηκε σε ανάμνηση του παλαιότερου ομώνυμου μοναστηριού, ερείπια του οποίου με ψηφιδωτά υπάρχουν στο συνοικισμό του Αν Βλάση πριν από το χωριό. Τόσο ο Π. Μπενέκος όσο και ο Δ. Λεοντάρης αναφέρουν ότι στο δάπεδο του καθολικού του μοναστηριού υπήρ-

ΦΩΤ. ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΙΟΠΟΛΙΩΣ

χε στέρνα από πλίνθους και πορσελάνη. Εκεί διοχετεύετο, με υπόγειο υδραγωγείο, το γάλα που άρμεγαν οι τσομπαναραίοι ψηλότερα, στη θέση “Σπανού” του βουνού. Ο λόγος κατασκευής της διώρυγας και της στέρνας ήταν, ότι η ποσότητα του γάλακτος ήταν τόσο μεγάλη ώστε, αφ’ ενός η δυσκολία της μεταφοράς και αφετέρου η έλλειψη δοχείων τους υποχρέωσε να επινοήσουν την δι’ υδραγωγείου μεταφορά του.

Περιδιαβαίνουμε τη μεγάλη πλακόστρωτη πλατεία της 23ης Νοεμβρίου 1912. Εδώ βρίσκεται το καφενείο “**Το Προσήλιο**”, η μοναδικότητα του οποίου έγκειται στο ότι, στον ΒΑ μεγάλο του τοίχο είναι εντοιχισμένο παλιό πέτρινο καμπαναριό, ύψος 11-12 περίπου μέτρων. Μια άλλη ιδιαιτερότητα της πλατείας είναι ότι, το δέντρο που πρωταγωνιστεί δεν είναι το συνηθισμένο γέρικο πλατάνι αλλά ένα πανύψηλο, ογκωδέστατο και ηλικίας πολλών αιώνων πουρνάρι, από τα πιο γιγάντια που μπορεί κάποιος να συναντήσει στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την υπάρχου-

σα επιγραφή το πουρνάρι διασώθηκε με πρωτοβουλία του **Αθανάσιου Κυριαζή** (1883 - 1978). Γραφική λεπτομέρεια κάτω από το καμπαναριό είναι μία γλάστρα που φωλιάζει σε ένα ωσειδές ξύλινο βαρελάκι, απ’ αυτά που κάποτε χρησιμοποιούντο για μεταφορά νερού.

Λίγο πιο κάτω από την πλατεία ανακαλύπτουμε καμαροσκέπαστη κρήνη με δροσερό νερό, σε μία καταπράσινη γειτονιά, όπου λυγίζουν, από το βάρος των αμέτρητων κορόμπλων, τα κλαδιά των κορομπλιών.

Ολοκληρώνουμε τη σύντομη περιήγησή μας στο ωραίο χωριό, που από το ύψος του δρόμου είναι σχεδόν αθέατο, δεν αποκαλύπτει στον ανυποψίαστο ταξιδιώτη τα μυστικά του.

Μιχαλίτσι και Βαπτιστής

Για την ολοκλήρωση του οδοιπορικού μας απομένουν δύο ακόμη χωριά: το Μιχαλίτσι και ο Βαπτιστής. Για να τα προσεγγίσουμε πρέπει να επιστρέψουμε

Μιχαλίτσι. Η Κάτω Πλατεία του Αγίου Νικολάου, με το πέτρινο τετράωροφo καμπαναριό, όχι δίπλα στην εκκλησία αλλά στο κέντρο περίπου της πλατείας. Εντυπωσιακά, στο εσωτερικό της εκκλησίας, είναι τα πέτρινα μανουάλια, με το παλαιότερο να είναι το 1885.

από το Προσήλιο στο Παλαιοχώρι και, στη διακλάδωση, να κατευθυνθούμε νότια. Οι πληροφορίες μας λένε ότι το Μιχαλίτσι είναι ένας πολύ αραιοχτισμένος οικισμός, με μεγάλη απόσταση να μεσολαβεί ανάμεσα στο βόρειο και το νότιο άκρο του χωριού. Γράφει σχετικά ο Π. Μπενέκος: “ Το ανώμαλο του εδάφους και η διασπορά των οικείων τους ηνάγκασε να μοιραστούν σε Άνω και Κάτω Μιχαλίτσι, καθένα με ξέχωρο σχολείο και εκκλησία αλλά όλοι τους στην ίδια κοινότητα και ενορία”. Ως προς την προέλευση και την ονομασία του ο Μπενέκος αναφέρει ότι “οι διασταυρούμενες ιστορικές σημειώσεις, συνεπικουρούμενες από παραδόσεις, συγκαταλέγουν και το Μιχαλίτσι στα Χουλιανοχώρια κι ότι παλαιά των κοιτίδα ήταν οι Χουλιάρδες. Μια πολυμελής, γεωργοποιημένη οικογένειά του, εκ Χουλιάρδων, **Μιχαήλ Λίτζα** ή Λίτσα, εγκατεστάθη στην δασωμένη τότε

βοσκοτοπία, στη σημερινή θέση. Μονιμοποιήθηκε, πλήθυνε κι απ' το συνεκφωνηθέν όνομα και επώνυμο "Μιχαήλ Λίτζα", πήρε τη σημερινή ονομασία". Το οποίο όνομα ο Ι. Λαμπρίδης στο ιστορικό του σημειώμα το γράφει "**Μιχαλίτζι**".

Αρχίζουν γερές κατηφορίες, συναντάμε τα πρώτα σκόρπια σπίτια, αφήνουμε στα δεξιά μας μία ανηφορική διακλάδωση που οδηγεί στην **Πάνω Πλατεία**, την πλατεία των **Αγίων Πάντων**. Συνεχίζουμε και, ρωτώντας κάποιον ντόπιο, φτάνουμε τελικά στην **Κάτω Πλατεία**, σε υψόμετρο **660μ**. Είναι η πλατεία του **Αγίου Νικολάου**, ενός όμορφου ναού του **1922**, πλακοσκέπαστου και πετρόχτιστου. Την εξωτερική τοιχοποιία κοσμούν αρκετά λιθανάγλυφα, ενώ στο εσωτερικό υπάρχουν τοιχογραφίες και ξυλόγλυπτο τέμπλο. Την προσοχή μας κινούν τρία βαρειά, με πολύπλοκη λάξευση, πέτρινα μανουάλια. Το δεξιό φέρει χρονολογία του **1907**, ενώ το αριστερό του **1885**. Στο

μεσαίο είναι δυσδιάκριτη η χρονολογία, επειδή όμως η τεχνοτροπία της λάξευσης μοιάζει με του αριστερού, πιθανολογείται ότι είναι της ίδιας εποχής.

Στην πλατεία υπάρχουν ακόμη φλαμουριές, Ηρώο Πεσόντων και η προτομή του Δάσκαλου **Δημητρίου Κοσμά**, εκτελεσθέντος την Πρωτομαγιά του 1944 από τους Γερμανούς. Πολύ πρωτότυπη και αμφιλεγόμενης αισθητικής είναι η θέση του καμπαναριού σε κεντρικό σημείο της πλατείας, για λόγους στατικότητας και συνεκτικότητας του εδάφους. Υπάρχουν ακόμη δύο καφενεία, με το ένα από τα δύο, το "**Κρυφό Σχολειό**" να έχει από πάνω έναν υποτυπώδη ξενώνα δύο δωματίων.

Καθόμαστε στο υπαίθριο μπαλκονάκι του Κρυφού Σχολειού, σε σημείο με κορυφαία θέα σε Τζουμέρκα, Περιστέρι και Κακαρδίτσα. Εδώ συναντάμε τον Πρόεδρο του χωριού, τον **Νίκο Καλαμπόκη**, που προθυμοποιείται να μας συνοδέψει στην Πάνω

Η περιφέρμα «Χέρα», στην διαδρομή προς την Άνω Πλατεία, των Αγ. Πάντων στο Μιχαλίτσι. Εδώ, κατά την τοπική παράδοση, είναι το αποτύπωμα της παλάμης του Πατροκοσμά του Αιωλού.

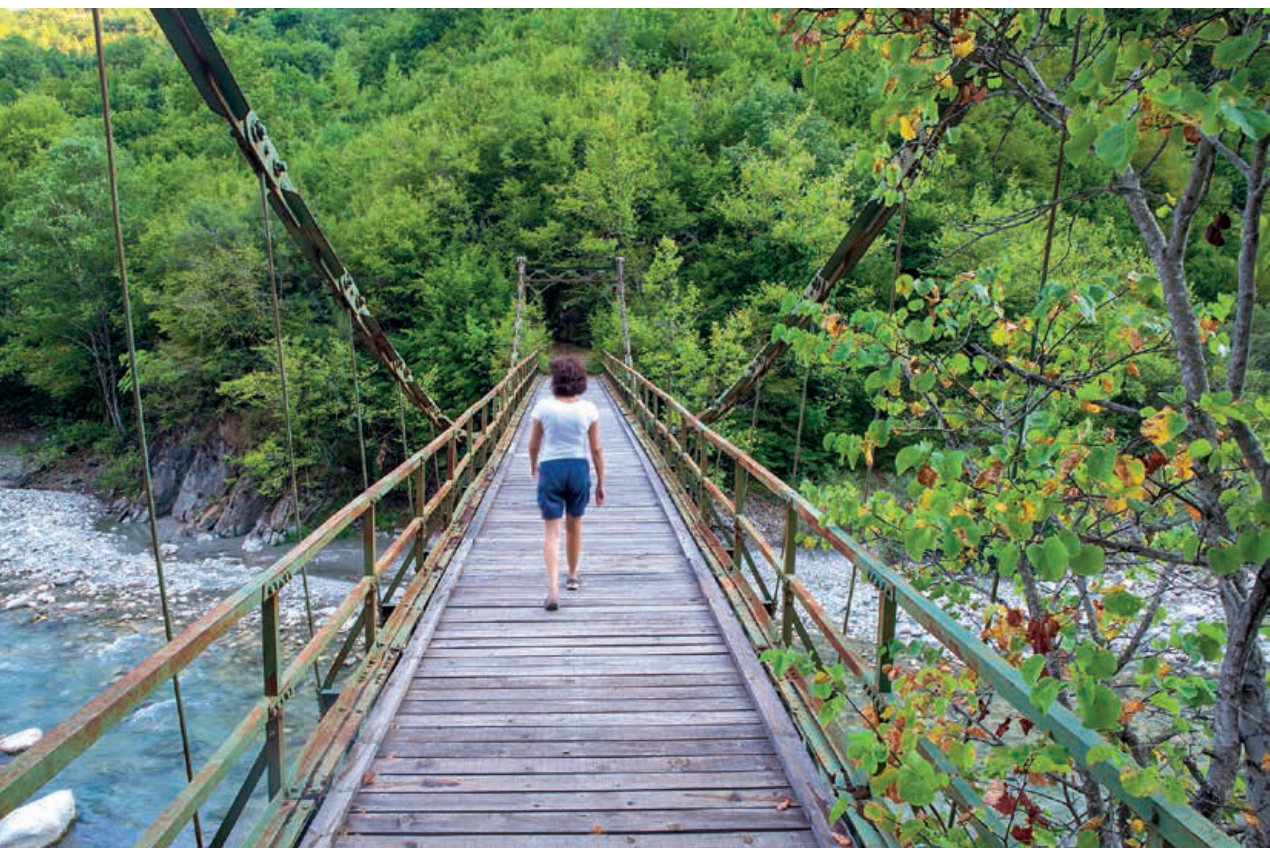
Πάνω Πλατεία στο Μιχαλίτσι. Το καμπαναριό της εκκλησίας των Αγίων Πάντων δεσπόζει απέναντι στην κορυφή της Στρογγούλας.

Πλατεία. Στα ενδιάμεσα της διαδρομής παρακάμπτουμε για λίγο δεξιά ως το ξεκκλήσι του **Προφήτη Ηλία**, με εξαιρετική θέα από υψόμετρο 725 μέτρων.

Ήδη παίρνουμε τις απότομες ανηφοριές προς την Πάνω Πλατεία. Λίγο πριν φτάσουμε, σταματάμε μπροστά στην **“Χέρα”**, μία πλάκα που, κατά την ντόπια παράδοση, έχει πάνω της το αποτύπωμα της παλάμης του **Πατροκοσμά του Αιτωλού**. Η εκκλησία των **Αγίων Πάντων** είναι μία πανέμορφη σταυροειδής με τρούλο που, στην διακοσμημένη με ανάγλυφα πέτρινη βόρεια είσοδο, φέρει τη χρονολογία **1836**. Ο ναός έχει εξωνάρθηκα με αλληπάλληλες αψίδες και πιστεύεται ότι είναι χτισμένος στα θεμέλια αρχαίου οικοδομήματος.

Πριν αποχωρήσουμε διαπιστώνουμε, ότι ανάμεσα στις δύο πλατείες μεσολαβούν **2,8** χιλιόμετρα, ενώ η υψομετρική τους διαφορά είναι **130** μέτρα. Από την Κάτω Πλατεία κατηφορίζουμε για να εντοπίσουμε τη **Γέφυρα του “Γκόγκου”**, στην κοιλάδα του Καλαρρύτεκου⁽¹³⁾. Στη διαδρομή αγναντεύουμε το συγκλονιστικό θέαμα των Τζουμέρκων με την εντυπωσιακή κορυφή της Στρογγούλας σε πρώτο πλάνο. Στα 2,8 χιλιόμετρα συναντάμε τη μεγάλη τιμεντένια γέφυρα του Καλαρρύτεκου σε υψόμετρο 400 μ. Μας εντυπωσιάζει αφ’ ενός η μεγάλη ποσότητα και αφ’ ετέρου η διαφάνεια και το γαλαζοπράσινο χρώμα των νερών του ποταμού, σε μεγάλη αντίθεση με το στατόγκριζο του Άραχθου δύο μέρες πριν.

(13) Ο Καλαρρύτεκος, που επίσης ονομάζεται “Δουβιάκας” ή Χρούσιας, είναι ο κυριότερος παραπόταμος του Άραχθου. Πηγάζει από τον Λάκμο και την Κακαρδίτσα και μετά από περιπετειώδη διαδρομή καταλήγει στη δυτική πλευρά της κοίτης του Άραχθου.

200 περίπου μέτρα μετά την τσιμεντένια είναι η “Γέφυρα Γκόγκου”, σιδερένια, με πολύ καλό ξύλινο κατάστρωμα, πλάτους 1,5 και μήκους 30 περίπου μέτρων. Ένας καλός χαλικοστρωμένος δρόμος, που στα τελευταία 150 μέτρα κατηφορίζει πολύ απότομα και δεν συνιστάται σε συμβατικά αυτοκίνητα, καταλήγει στην κοίτη του Καλαρρύτεκου, σε υψόμετρο **370μ**. Εδώ είναι το “**Στενό**” ένα εντυπωσια-

Στρογγούλα. Η βράχινη κορυφή στο Β άκρο των Τζουμέρκων, στο φως του δειλινού. Η γέφυρα του Γκόγκου, πάνω από την κοίτη του Καλαρρύτεκου ποταμού.

Rafting στα κρυστάλλινα, αφρισμένα νερά του Καλαρρύτεκου ποταμού, για όσους επιζητούν δυνατές συγκινήσεις σε τοπία απόκρυφα, ασύλληπτης ομορφιάς.

(14) “Το χωριό μου η Γκούρα (Βαπτιστής) και οι χωριανοί μου”, εκδ. οσελότος, Αθήνα 2017.

κό σημείο της κοιλάδας, με απόκρημνα πρανή και πλάτος κοίτης που κυμαίνεται γύρω στα 10 μέτρα. Τις δύο όχθες του απροσπέλαστου ποταμού ένωνε κάποτε μία λισιά. Στην αντικρινή, κατακόρυφη σχεδόν πλαγιά, σώζεται ακόμη σιδερένια σκάλα, που με πολλά απότομα σκαλοπάτια οδηγούσε τους πεζοπόρους σε μονοπάτι για τη συνέχιση της διαδρομής τους. Εδώ πρόκειται να επανακατασκευαστεί η λισιά, εκμεταλλευόμενη τα παλιά πέτρινα βάρθρα, που συμπληρώνονται καθ’ ύψος με τσιμεντένια.

Βαπτιστής. Τελευταίος προορισμός

4 χλμ Α των Χουλιαράδων συναντάμε, σχεδόν αθέατο μέσα σε ρεματιά, τον Βαπτιστή. Αναφέρει σχετικά ο **Νίκος Χρ. Χριστογιάννης**⁽¹⁴⁾: “Το χωριό είναι κτισμένο στην πλαγιά ενός κατάφυτου λόφου, που μαζί με τον απέναντι λόφο σχηματίζουν ένα είδος ημιανοικτού βιβλίου. Στο βάθος κυλάει τα νερά του το ρέμα “**Στρούγκα**”, ενώ στη βορινή πλευρά του υψώνεται

ο λόφος “Λάπατα”, έτσι ώστε το χωριό να είναι κρυμμένο ανάμεσα σε τρεις λόφους. Μόνο προς το Νότο είναι ανοιχτό για να καταλήξει χαμηλά στον Καλαρρύτεκο ποταμό και στη θέση “Στενό”.

Εξάλλου ο Π. Μπενέκος περιγράφει με τα παρακάτω λόγια την τοποθεσία του χωριού: “Η κοινότης Βαπτιστού (Γκούρα) κρύβεται ζηλιάρικα απ’ το ξάγναντο, από δύο γιγαντώσμες ράχες κι αιφνιδιάζει τον επισκέπτη στ’ αντίκρουσμά του, με την πανοραμιακή του θέα και τα καλοχισιμένα σπίτια, σκαρφαλωμένα σε μία ανώμαλη απότομη πλαγιά του πρानούς του υψώματος “Κακούρι - Μνήματα”, προεξοχής του βουνού Λάπατα. Αμέσως απέναντί του υψούνται, ως γίγας, ο συμπαγής κακοτράχαλος και πετρώδης όγκος του υψώματος “**Καστελλίου**”. Η πρώτη μας προσέγγιση με τον Βαπτιστή γίνεται σε σημείο πολύ ειδυλλιακό αφού, σύμφωνα με τον **Ιωάννη Λάμπρο**⁽¹⁵⁾: “ Λίγο πριν φτάσουμε στο χωριό, μέσα σε μία πανέμορφη ρεματιά, γεμάτη

δέντρα και τρεχούμενα νερά, βρίσκεται ο νερόμυλος του Αϊ-Γιάννη Βαπτιστή. Η όλη όμορφη εικόνα συμπληρώνεται από ένα θολωτό πέτρινο γεφύρι που ενώνει τις αντικριστές πλαγιές, το οποίο κατασκευάστηκε κατά το 1928-29. Ο νερόμυλος αυτός, μέχρι το 1946, ήταν κτήμα (βακούφικο) της Αγίας Παρασκευής Χουλιαράδων. Με τον χωρισμό όμως που έγινε, (μεταξύ των δύο χωριών), ο μύλος περιήλθε στην κυριότητα του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή. Σύμφωνα με επιγραφή που υπάρχει αριστερά από την εξώπορτά του, χτίστηκε κατά το **1780** από μαστόρους του χωριού μας... Επάνω από τον μύλο υπάρχει δεξαμενή συγκέντρωσης του νερού. Κατασκευάστηκε κατά το 1935 και συγκεντρώνει το νερό που χρειάζεται ο μύλος, μιας και το αυλάκι δεν έχει πάντοτε αρκετό νερό για τη λειτουργία του”.

65 πέτρινα σκαλοπάτια μας οδηγούν από την άσφαλο ως το επίπεδο της ρεματιάς όπου, εκτός από τον νερόμυλο και το γεφύρι, υπάρχει και μια σύγχρονη “αλι-

Μονότοξο πέτρινο γεφυράκι στην είσοδο του Βαπτιστή. Το λιθόστρωτο που περνάει κάτω από το γεφύρι, οδηγεί σε κεντρικό σημείο του χωριού.

Ο αναστυλωμένος νερόμυλος του Αϊ-Γιάννη του Βαπτιστή, βυθισμένος στην σκιά της πλατανοσκέπαστης ρεματιάς, λίγο πριν το χωριό.

τρουβιά”, ντριστελά δηλαδή ή νεροτριβή, για τα χαλιά, τις κουβέρτες και τις βελάντζες του χωριού. Δυστυχώς, την περίοδο αυτή δεν υπάρχει καθόλου νερό.

Ένα καλντερίμι κάτω από το γεφυράκι οδηγεί, παράλληλα με τον κεντρικό ασφαλτόδρομο, ως το κέντρο του χωριού. Εδώ, κάτω από το δρόμο, υπάρχει η γραφική πλατεία της Αγίας Αικατερίνης, με την ομώνυμη εκκλησούλα. Διασχίζοντας ο δρόμος τον μακρόστενο Βαπτιστή περνάει μπροστά από καφενεδάκι αλλά και σκεπαστή βρύση με κρουνό και ανάγλυφη κεφαλή.

Τι γνωρίζουμε όμως για την ονομασία και τη νεότερη Ιστορία του Βαπτιστή; Η παλιά ονομασία του χωριού ήταν “**Γκούρα**” η οποία, κατά τον Ν. Χριστογιάννη, σημαίνει στα αλβανικά τόπο με πολλά νερά, νερομάνα, πηγή. Με τη μορφή

οργανωμένης κοινωνίας η Γκούρα παρουσιάζεται στις αρχές του 19ου αιώνα. Μέχρι τότε η έκτασή της χρησίμευε ως βοσκότοπος από κάποιους Χουλιαριώτες γεωργοκτηνοτρόφους. Στις 1.4.1927 το χωριό μετονομάστηκε “Βαπτιστής”, από τον Άγιο Ιωάννη τον Βαπτιστή, πολιούχο του χωριού. Μέχρι το 1946 ο Βαπτιστής ήταν συνοικισμός των Χουλιαράδων, στις 23.10.1946 όμως αποτέλεσε αυτοτελή κοινότητα. Αξίζει, τέλος, να αναφέρουμε ότι η πρώτη εκκλησία του Αγίου Ιωάννη, χτίστηκε περί το **1850** και κατεδαφίστηκε το 1960, για να χτιστεί στη θέση της η σημερινή.

Το τελευταίο φως μας βρίσκει ανάμεσα σε Χουλιαράδες και Πετροβούνι. Προλαβαίνουμε τον μισό, πορφυρό δίσκο του ήλιου, πριν βυθιστεί πίσω από χαμπλοβούνια, στο βάθος του ορίζοντα. Είναι

(15) “Βαπτιστής ή Γκούρα”, Ιωάννινα 2003.

ώρα να επισκεφθούμε το ταβερνάκι στο Πετροβούνι που, αντίθετα από τούτη την ώρα της ημέρας, έχει την ονομασία “**Χαραυγή**”.

Επίλογος

Αφήνω τις - πολύ πρόσφατες - αναμνήσεις μου να με μεταφέρουν νοερά 260 χλμ μακριά από τη Θεσσαλονίκη, στα Χουλιαροχώρια των Τζουμέρκων. Εκεί ξαναζώ με τους φίλους μου στιγμές ηρεμίας, φιλοξενίας και ωραίων εικόνων στα μονοπάτια, στο φυσικό περιβάλλον και στα χωριά.

Ξαναζώ την κακοτράχαλη, απαιτητική αλλά και τόσο ιδιαίτερη πεζοπορική διαδρομή από τους Χουλιαράδες στη λισιά του Άραχθου και στη συνέχεια στο Κωστήτσι.

Στο παλιό αρχοντικό - και σύγχρονο ξενώνα - «Ανωκάτωγο» διαπιστώνω για άλλη μία φορά τη διαφορά της ποιότητας του ύπνου στην πόλη και στο υψόμετρο της υπαίθρου. Το επόμενο πρωί, στην υπέροχη αυλή, οι οικοδεσπότες μας μάς συνοδεύουν στο πρωινό μας, με τα σπιτικά καλούδια της **Σπυριδούλας**, αλλά και με τα ολόφρεσκα βατόμουρα, που φρόντισε να μαζέψει ειδικά για μας, ο **Νικηφόρος** από το Χαροκόπι.

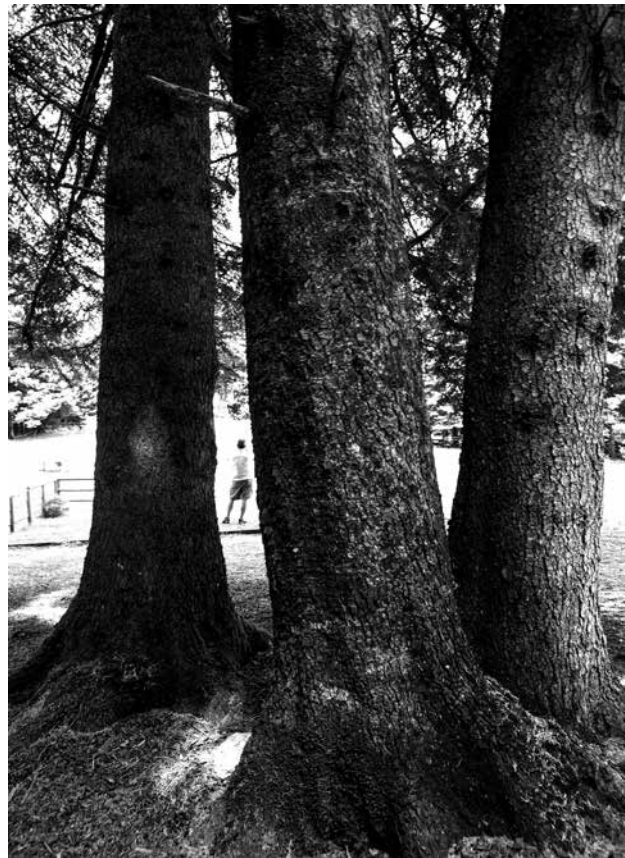
Λίγο χαμηλότερα από την πλατεία Ταξιάρχων στο Πετροβούνι, μας υποδέχεται ο **Λάμπρος Κουβαράς**, όχι ντόπιος αλλά Κυκλαδίτης και μάλιστα, Τηνιακός. Μάστορας κι ο ίδιος, έχει δημιουργήσει ένα πανέμορφο οικογενειακό συγκρότημα, το «Πέτρινο», με δύο μικρές μονάδες, η μια δίπλα στην άλλη. Απέναντι, με απεριόριστη θέα, δεσπόζουν οι κορυφές του Τόμαρου, του Ξεροβουνίου και η μακρινή Μουργκάνια, στα σύνορα με την Αλβανία. Υπέροχα δωμάτια, άριστα επιπλωμένα και με αρχοντική ευρυχωρία σ’ ένα συνολικό περιβάλλον εκπληκτικό. Είναι βέβαιο, πως θα το απολαύσουμε την επόμενη φορά.

Θυμάμαι ζωηρά τις εξαιρετικές γευστικές στιγμές στην ταβέρνα «Χαραυγή» του

Γιάννη Βάσιου, εκεί όπου η κυρά-Σοφία με την τέχνη της και τις σπουδαίες ντόπιες πρώτες ύλες, έδωσε άλλη διάσταση σε εδέσματα τόσο απλά, όπως η ομελέτα και το κοτόπουλο.

Αξέχαστη είναι και η γεύση της τηγανητής πέστροφας, που μας ετοίμασε η **Ματίνα** στο “Στάλισμα”, στα Λάζαινα.

Τέλος, είναι αδύνατον να ξεχάσω την εξυπηρετικότητα και φιλοξενία όλων των ανθρώπων που γνωρίσαμε κατά τη διάρκεια του οδοιπορικού μας στα Χουλιαροχώρια. Ήδη έχω αρχίσει να νοσταλγώ την επιστροφή - με περισσότερο χρόνο στη διάθεσή μου - σ’ αυτόν τον τόπο, τον τόσο άγνωστο μα και τόσο ξεχωριστό.

Ευχαριστίες

Οφείλουμε θερμές ευχαριστίες στον **Παύλο** και την **Αθηνά Μπούτσора**, από το Πετροβούνι.

Στην ππνοτρόφο **Βούλα Κύρκου** από το Πετροβούνι.

Στο φιλόλογο **Βασίλη Δημητρούλα** και στον δάσκαλο **Γιάννη Δημητρούλα** από τους Χουλιαράδες.

Στον επίτροπο της Αγίας Παρασκευής Χουλιαράδων **Παναγιώτη Παππά** και στον **Κώστα Καλύβα** (Ζάμπο) από τους Χουλιαράδες.

Στον πρόεδρο του Μιχαλιτσίου, **Νίκο Καλαμπόκη**.

Στον δάσκαλο **Γιάννη Λάμπρο** από τον Βαπτιστή.

Στον **Νίκο Μπριασούλη**, από τα “Τζουμερκιώτικα Χρονικά”.

Στην **Λαμπρινή Στάμου**, πρόεδρό της Ι.Λ.Ε.Τ.

Στο **Βαγγέλη Γιωτόπουλο** και **Ματίνα**, από το “Σταλισμα”.

Τέλος, θερμά ευχαριστούμε, την καλή φίλη, **Άννα Πελετ**, για την εξαιρετική εμπειρία να πεζοπορήσουμε μαζί.

Πηγές

- Λάμπρος Ι., “Βαπτιστής ή Γκούρα”, εκδ. Φιλοπροόδου Αδελφότητας Βαπτιστού, Ιωάννινα 2003.
- Λεοντάρης Δ., “Δυτικά Τζουμέρκα”, Α΄ εκδ. Ιωάννινα 2006.
- Μπενέκος Π., “Χουλιαράδων Άπαντα”, Ιωάννινα 1974.
- Χριστογιάννης Ν., “Το χωριό μου η Γκούρα (Βαπτιστής) και οι χωριανοί μου”, εκδ. οσελότος. Αθήνα Μάρτιος 2017.
- Ντόκας Β., “Η Παναγιά του Πριαβόρου”, “Τζουμερκιώτικα Χρονικά”, τεύχος 16, Καλοκαίρι 2015.
- Γκορτσής Α., “Πετροβούνι Ιωαννίνων: Σταθμοί στο οδικό του δίκτυο”, “Τζουμερκιώτικα Χρονικά”, τεύχος 15, Ιούνιος 2014.
- “Συρράκο, Πέτρα - Μνήμη - Φως”, 1ος τόμος, εκδ. Πνευματικού Κέντρου Κοινοτήτας Συρράκου, Συρράκο, Άνοιξη 2004.

Τμήμα χάρτη "Νότια Πίνδος, Τζουμέρκα, Περιστέρι, Κόζιακας, Αυγό 1: 50 000 των anavasi editions.

Χρήσιμες πληροφορίες

Διαδρομή

Πετροβούνι

Ξενώνας “ΑΝΩΚΑΤΩΓΟ”,
Τηλ. 6947 473717, 6977 083 543,
26510 43420

Ξενώνας Πέτρινο (με κορυφαίους
χώρους και θέα),
Τηλ. 6972 052 331, 6984 908 678

Προσλίο

Ξενοδοχείο Λάκμος,
Τηλ. 26510 53 444, 6947 835 952

Μιχαλίτσι

Ξενώνας - παραδοσιακό καφενείο
“Κρυφό Σχολείο”,
Τηλ. 26597 70 740, 6972 322 411

Εστίαση

Πετροβούνι

Ταβέρνα Χαραυγή,
Τηλ. 26510 53 191, 6972 845 975

Χουλιαράδες

Ψησταριά - καφέ “Πλάτανος”,
Τηλ. 6981 156 046

Καφέ Ψησταριά “Ζάμπος”,
Τηλ. 6974 664 717

Δραστηριότητες

Via Natura:

Μάνθος Νίκος,
τηλ. 28650 31006, 697 222 3574
<https://vianatura.gr/>

GPC track:

<https://nl.wikiloc.com/routes-wandelen/tzoumerka-chouliarades-eliniko-kostitsi-40134502>